

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 OSLO

ÁŠŠEMEANNUDEADDJI/SAKSBEHANDLER
Inger Anne Klemetsen, +47 78 47 40 94
inger.anne.klemetsen@samediggi.no

DIN ČUJ./DERES REF.

MIN ČUJ./VÅR REF.

BEAIVI/DATO

15/2457 - 12

22.06.2015

Almmut go válddát oktavuoda/Oppgis ved henvendelse

Sámediggi
Ávjoavgeaidnu 50
9730 Kárášjohka

telefuvdna: +47 78 47 40 00
www.samediggi.no
samediggi@samediggi.no

Ápningstider:
Mandag - Fredag
09.00-15.30

Sametingets høringsuttalelse til NOU 2015:2 Å høre til- Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø.

Sametinget vil med dette fremme høringsuttalelse til NOU 2015:2 Å høre til- Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø.

Sametinget er glad for at arbeidet med å redusere krenkelser, mobbing og diskriminering er blitt prioritert, gjennom Djupedalutvalgets arbeid og innstilling. Mobbing er et samfunnsproblem som vi voksne må ha et bevisst ansvarsforhold til. Videre er Sametinget fornøyd med at utvalget også har vurdert og foreslått virkemidler i forhold til skolemiljøet for samiske barn

Sametinget vil at det skal være nulltoleranse for mobbing, krenkelser, diskriminering og trakassering. Sametinget ser svært alvorlig på at det rapporteres forhøyet frekvens for mobbetilfeller på enkelte skoler innenfor forvaltningsområdet for samisk språk. På bakgrunn av dette har Sametinget 04.06.2015 behandlet en sak som omhandler dette temaet i sak 28/15 Sametingets arbeid for et trygt psykososialt miljø for samiske barn og unge. Vedtaket fra plenum og flertallsmerknader legges ved denne høringsuttalelsen til orientering.

Sametinget er opptatt av at systemmessige tiltak som iverksettes som følge av NOU 2015:2 må gjennomføres på en måte som sikrer at samiske barn og unge, innenfor og utenfor forvaltningsområdet for språk, har en likeverdig mulighet til å få samme støtte og bistand fra det offentlige som andre barn og unge og med utgangspunkt i samisk språk og kultur.

Sametinget vil uttale seg om følgende områder:

- Kapittel 12 Fra menneskerettigheter til praksis
- Kapittel 13 Arbeid med å fremme et trygt skolemiljø og forebygge krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering
- Kapittel 16 Styrket håndheving av brudd på kapittel 9a
- Kapittel 18 Styrket samarbeid med andre-et bedre støttesystem
- Kapittel 19 Å styrke kompetansen
- Kapittel 20 Forskning
- Kapittel 21 Inkluderende skolemiljø-en ny statlig satsing

Kapittel 12 Fra menneskerettigheter til praksis

Sametinget mener det er viktig å revidere opplæringsloven og privatskoleloven med tanke på en tydeligere forankring av FN's barnekonvensjon. Sametinget mener også at menneskerettighets- og urfolkskonvensjoner bør fremkomme tydeligere i disse lovverkene.

Kapittel 13 Arbeid med å fremme et trygt skolemiljø og forebygge krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering

Det er behov for å øke rammeoverføringene Sametinget får for å sikre økning av læremiddelproduksjonen. Situasjonen i dag er at det fortsatt er stor mangel på samiske læremidler i grunnopplæringen i grunnleggende fag, særlig på lule- og sørsamisk. Læremidler og ressurser på samisk bidrar til å skape et trygt psykososialt skolemiljø for samiske barn og unge. Videre vil en styrking av midler til læremiddelproduksjon øke Sametingets muligheter for å kunne sikre utarbeiding av læremidler og materiell til bruk i undervisning for å motvirke mobbing, krenkelser, trakassering og diskriminering.

Sametinget har gjennomført en del enkelttiltak de senere årene, og har blant annet vært partner i manifest mot mobbing siden 2012. Sametinget er enig med utvalget i at det er viktig å arbeide systematisk og langsiktig mot mobbing, trakassering, diskriminering og krenkelser. Sametinget vil bistå i arbeidet med å iverksette slikt langvarig og systematisk tiltak på feltet, i samarbeid med øvrig støttesystem og samfunnet rundt.

Det er viktig å styrke innsats i forhold til skole-hjem samarbeidet. Samiske besteforeldre og foreldre har varierende skoleerfaringer, blant annet knyttet til tapt skolegang, internattilværelse og konsekvenser av fornukspolitikk. Sametinget ønsker derfor å fremme at det å styrke skole-hjemdimensjonen i samiske samfunn vil kunne være ett sentralt bidrag til å sikre et styrket psykososialt miljø for elevene. En slik styrket innsats bør skje i samarbeid med blant annet Sametinget, FUG (og FUB for barnehagene), skoleeierne og skolelederne.

Sametinget deler utvalgets oppfatninger om at måten samiskopplæringen organiseres på, kan ha stor betydning for elevers sosiale tilhørighet. Dette er særlig utfordrende for elever utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Sametinget mener språksamlinger og hospiteringsopphold vil være positive tiltak for å utvikle og styrke samiske elevers identitet og tilhørighet, og dermed også det psykososiale miljøet for samiske barn.

Sametinget ser behov for mer informasjon om samisk kultur og samiske barn og unges rettigheter i hele det norske skoleverket. De samiske veiviserne er en god ordning som bidrar til å øke kunnskapen om samisk kultur blant norske elever. Veiviser-ordningen er et verdifullt tillegg til skolens undervisning om samiske emner i henhold til læreplanene. Sametinget ser imidlertid behov for en enda bredere anlagt kunnskapsstrategi hvor kunnskap om samisk kultur reflekteres på en bedre måte i de nasjonale læreplanene for grunnskoleopplæringen. Det er også et behov for kvalitetsmessige læremidler på norsk om samiske forhold.

Sametinget vil fremme behovet for å arbeide helhetlig i forhold til å forankre kunnskap om samene i alle landets barnehager og skoler.

Sametinget støtter at det settes av økonomiske ressurser til tilpassing og oversetting av skoleomfattende evidensbasert (= dokumentert effektive) program mot mobbing til samisk.

Sametinget er opptatt av at særlig skoler utenfor forvaltningsområde for samisk språk som har begrenset kompetanse på urfolk, minoritet og samisk språk og kultur må få tilbud om veiledning/ etterutdanning slik at tiltakene mot mobbing er tilpasset også de samiske elevene. Sametinget ser behovet for at dette ledsages av en utprøving og effektevaluering.

Kapittel 16 Styrket håndheving av brudd på kapittel 9a

Sametinget støtter utvalgets forslag om at barneombudet skal få et styrket og utvidet mandat som førstelinjestans og lavterskeltilbud. Sametinget mener generelt det er viktig at barneombudet har grunnleggende kunnskap og forståelse for barnets og foreldres kulturelle og språklige ståsted slik at det får en komplett forståelse av eventuelle krenkelser. Denne kompetansen er særdeles viktig dersom barneombudet får utvidet kapasitet. Uavhengig av dette mener Sametinget at det må etableres et eget samisk barneombud, gjerne som del av den strukturen som er etablert med det eksisterende ombudet. For å best ivareta samiske barns rettsikkerhet må kompetanse innen urfolksrettigheter, samisk språk og kultur, styrkes.

Kapittel 18 Styrket samarbeid med andre-et bedre støttesystem

Sametinget vil understreke betydningen av at eventuelle strukturendringer innenfor Statped og PP-tjenesten, ikke må gå på bekostning av Samisk spesialpedagogisk støtte/ SEAD. Sametinget forutsetter at SEAD fortsatt styrkes i tråd med Midtlyngen-utvalgets anbefalinger da det er et stort behov for samisk spesialpedagogisk støtte.

Kapittel 19 Å styrke kompetansen

Sametinget mener at Senter for samisk i opplæringa /Sámi lohanguovddaš som er underlagt Samisk høgskole og som skal ivareta alle tre samiske språk, må styrkes betraktelig. Per i dag har vi ikke et eget nasjonalt senter som ivaretar samisk opplæringstilbud. Senter for samisk i opplæringen/ Sámi lohanguovddaš må få status som nasjonalt senter med nasjonale oppgaver innen samiske språk og emner. Senter for samisk i opplæringa/Sámi lohanguovddaš må også omfatte funksjoner for å ivareta samiske barns psykososiale skolemiljø på et samisk språklig- og kulturspesifikt grunnlag.

Pedagogisk-psykologisk tjeneste/PP-tjenesten ,kommunale beredskapsteam eller læringsmiljøsentertreene skal blant annet gi veiledning til skoleeiere og skoler i saker som angår samiske barn og unges psykososiale skolemiljø. Sametinget mener at PP-tjenesten må få etterutdanning innen urfolksrettigheter og samisk språk og kultur. Utenfor forvaltningsområdet for samisk språk, er det sentralt at disse instansene er kjent med sentrale samiske støttefunksjoner, og at kompetansen om urfolksrettigheter, språk og kultur er ivaretatt i disse enhetene.

Likeledes er Sametinget opptatt av at fylkesmennene har et fokus på å ansette fagfolk med kompetanse i samisk kultur og språk, jf. fylkesmennes rolle i forhold til tilsyn, veiledning og kvalitetsutvikling knyttet til elevens skolemiljø.

Kapittel 20 Forskning

Sametinget støtter forslaget fra Djupedal-utvalget NOU 2015:2 *Å høre til -Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø* om at det avsettes øremerkede midler til forskning på mobbing i den samiske skolen og ser at Samisk høgskole kan være en naturlig kunnskapsinstitusjon i en slik sammenheng.

Kapittel 21 Inkluderende skolemiljø-en ny statlig satsing

Sametinget ser viktigheten av å være partner i utformingen av strategier i statens *store satsing på inkluderende skole* som blant annet skal inneholde skolebasert kompetanseutvikling. Sametinget mener at samiske institusjoner som blant annet *Senter for samisk i opplæringen* bør være med i utarbeidingen av det nasjonale rammeverket for skolebasert kompetanseutvikling.

Sametinget vil be om konsultasjoner om de foreslåtte tiltakene i innstillingen

Dearvvuodáiguin/Med hilsen

Brita Oskal Eira
fágajodáheaddji/fagleder - vuodđooahpahus

Inger Anne Klemetsen
seniorráđđeaddi/seniorrådgiver

Ášši/Sak 028/15	Sametingets plenum
Ášši/Sak 005/15	Oppvekst-, omsorg- og utdanningskomite

Sametingets arbeid for et trygt psykososialt miljø for samiske barn og unge

	Arkivsaknr. 15/2457
--	------------------------

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saksnr.
Sametingsrådet	05.05.15	SR 062/15
Oppvekst-, omsorg-og utdanningskomiteen	20. – 22.05.15	OOUK
Sametingets plenum	2. – 5.06.15	SP 28/15

I Vedlegg

II Forslag og merknader

Sametingsrådets forslag til innstilling:

Innledning

Det er svært alvorlig at barn opplever mobbing, krenkelser, diskriminering og trakassering. Sametinget vil at det skal være nulltoleranse for mobbing, krenkelser, diskriminering og trakassering.

Sametinget ser alvorlig på at det rapporteres forhøyet frekvens for mobbetilfeller på enkelte skoler innenfor forvaltningsområdet for samisk språk jamfør de nasjonale elevundersøkelsene.

Sametinget er opptatt av at samiske barn skal ha tilgang til likeverdige tjenester i forbindelse med mobbing, trakassering, diskriminering og krenkelser. Det innebærer etter Sametingets syn at systemmessige tiltak som blant annet NOU 2015:2 *Å høre til. Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø*

legger opp til, må gjennomføres på en måte som sikrer at samiske barn og unge har en likeverdig mulighet til å få samme støtte og bistand fra det offentlige som andre barn og unge, og med utgangspunkt i samisk språk og kultur.

Rettslig forankring

Norge har forpliktelser overfor urfolk gjennom internasjonale konvensjoner Norge er forpliktet til å rette seg etter. Vi viser blant annet til FNs barnekonvensjon art 2. som slår fast at barn skal beskyttes mot enhver form for diskriminering eller straff på grunn av sine foreldres eller verges rase, hudfarge, kjønn, språk, religion, politiske eller annen oppfatning, nasjonale, etniske eller sosiale opprinnelse. Staten skal sørge for at ingen diskrimineres. Videre står det i art.39 at staten er forpliktet til å iversette alle hensiktsmessige tiltak for å sikre rehabilitering og samfunnsmessig tilbakeføring av barn som er offer for misbruk, utnyttelse, forsømmelse, tortur, væpnede konflikter eller annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff.

FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter art.24 slår fast at et barn skal ikke oppleve forskjellsbehandling på grunn av sin rase, hudfarge, kjønn, språk, religion, nasjonal eller sosial opprinnelse, eiendom eller fødsel. Barnet har rett til beskyttelsestiltak fra familien, samfunnet og staten.

Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen er også viktig, da denne blant annet slår fast i art. 14, at diskriminering er forbudt.

ILO konvensjon nr 169 om urbefolkninger og stammefolk i selvstendige stater, artiklene 28, 29 og 31. Art 31 berører arbeidet med fordommer direkte: *Det skal settes i verk informasjonstiltak i alle sektorer av nasjonalsamfunnet, og særlig blant de grupper som er i mest direkte kontakt med vedkommende folk, for å fjerne eventuelle fordommer overfor disse folk. For å oppnå dette, skal det settes inn ressurser for å sikre at lærebøker i historie og læremidler for øvrig gir et rettferdig, korrekt og informativt bilde av disse folks samfunn og kultur.*

FNs urfolkserklæring omtaler barns rettigheter i forhold til utdanning på sitt språk og sine kulturverdier, og beskyttelse fra diskriminering.

Sametinget mener det er viktig å revidere opplæringsloven og privatskoleloven med tanke på en tydeligere forankring av FNs barnekonvensjon. Sametinget mener også at menneskerettighets- og urfolkskonvensjoner bør fremkomme tydeligere i disse lovverkene.

Kunnskap

Godt utviklet toleranseevne, kunnskap og respekt for andre er nøkkelbegreper i arbeidet med å forebygge mobbing og trakassering. Sametinget ser behov for mer informasjon om samisk kultur og samiske barn og unges rettigheter i hele det norske skoleverket. De samiske veiviserne er en god ordning som bidrar til å øke kunnskapen om samisk kultur blant norske elever.

Sametinget ser behov for en enda bredere anlagt kunnskapsstrategi hvor kunnskap om samisk kultur reflekteres på en bedre måte i de nasjonale læreplanene for grunnskoleopplæringen.

Sametinget vil fremheve behovet for å arbeide helhetlig i forhold til å forankre kunnskap om samene i alle barnehager og skoler.

I skoler der samiske elever er i flertall, kan elever som ikke har tilknytning til samisk etnisitet oppleve å bli mobbet av samiske elever. Toleranse og respekt for andres identitet gjelder også omvendt. Det er viktig at også samiske barn lærer å hevde sin identitet på en positiv måte og utvikler toleranse for andre kulturer.

Negativ omtale i offentligheten

Den samiske samfunnsutviklingen, med større fokus på samiske rettigheter, kan ofte føre til negative holdninger mot samer. Mange tror at styrking av samiske rettigheter, går på bekostning av den øvrige befolkningens rettigheter. Sametinget registrerer også at det å skape humor på bekostning av samisk kultur har stor underholdningsverdi. Negative holdninger kommer til uttrykk i mediene, som igjen gjenspeiler seg i skolemiljøene.

Sametinget vil arbeide for at media, sosiale medier og offentligheten blir mere varsom med ytringer som kan virke diskriminerende og/eller som gir feilopplysninger som samiske forhold.

Samisk språk- og kulturkompetanse

Det samiske samfunnet er i stadig endring og utvikling. Det er mange offentlige organer som på ulike måter har ansvar for barns psykososiale skolemiljø, både de i førstelinjetjenesten og de som arbeider på et mer overordnet nivå.

Pedagogisk-psykologisk tjeneste, kommunale beredskapsteam eller læringsmiljøsentertrene skal blant annet gi veiledning til skoleeiere og skoler i saker som angår samiske barn og unges psykososiale skolemiljø. Etter Sametingets mening kan ikke slik veiledning gis uten kompetanse i samisk kultur og samisk språk.

Statped er en nasjonal etat som gir spesialpedagogiske tjenester til kommuner og fylkeskommuner. Samisk spesialpedagogisk støtte / SEAD er underlagt Statped nord regionen, og har en landsdekkende oppgave i forhold til samisk barn, unge og voksne med særskilte opplæringsbehov.

Sametinget vil fremheve viktigheten av Djupedalutvalgets forslag om å se hele det statlige kompetanse-, veilednings- og støttesystemet i sammenheng. Sametinget vil understreke betydningen av at ved eventuelle strukturendringer innenfor Statped og PP-tjenesten, ikke må gå på bekostning av SEAD.

Likeledes er Sametinget opptatt av at fylkesmennene har et fokus på å ansette fagfolk med kompetanse i samisk kultur og språk, jf. fylkesmennes rolle i forhold til tilsyn, veiledning og kvalitetsutvikling knyttet til elevens skolemiljø.

Sametinget registrerer at Djupedal-utvalget i NOU 2015:2 *Å høre til. Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø* foreslår å endre opplæringsloven § 9a - elevenes skolemiljø. Utvalget foreslår at barneombudet skal få en rolle som første instans og lavterskeltilbud. Sametinget vil i denne forbindelse gjenta viktigheten av at også barneombudet har tilstrekkelig kompetanse om samiske barn og unge. Sametinget ser at forslaget om at barneombudet skal kunne gi pålegg om administrative sanksjoner og reaksjoner i form av enkeltvedtak kan være et godt forslag. Etter Sametingets syn vil etableres et eget samisk barneombud best ivareta samiske barns rettsikkerhet.

Det er ti nasjonale senter, som på ulike måter skal bidra til å utvikle kvalitet i opplæringa. Sametinget mener at de nasjonale sentrene har lite kapasitet og få tiltak knyttet direkte opp mot samiske elever. I realiteten nyter ikke samiske elever samme faglige bistand på sitt eget språk og på grunnlag av egen kultur, som øvrige elever i Norge får gjennom blant annet bidragene fra de nasjonale sentrene. Sametinget mener at Senter for samisk i opplæringa /Sámi lohanguovddaš må styrkes betraktelig og få status som nasjonalt senter med samme rammevilkår som andre nasjonale sentre. Senter for samisk i opplæringa/Sámi lohanguovddaš må utvides med funksjoner til å ivareta samiske barns psykososiale skolemiljø på et samisk språklig- og kulturspesifikt grunnlag.

Læremidler

Læremidler og ressurser på samisk bidrar til å skape et trygt psykososialt skolemiljø for

samiske barn og unge. Det er behov for å øke rammeoverføringene Sametinget får for å sikre økning av læremiddelproduksjonen. Situasjonen i dag er at det fortsatt er stor mangel på samiske læremidler i grunnopplæringen i grunnleggende fag, særlig på lule- og sørsamisk.

Evidensbasert program mot mobbing

Sametinget støtter at det settes av økonomiske ressurser for tilpasning og oversetting av et skoleomfattende evidensbasert (= dokumentert effektive) program mot mobbing på samisk. Sametinget ser behovet for at dette ledsages av en utprøving og effektevaluering. Sametinget mener at skoler som gir samisk opplæringstilbud skal forpliktes til å benytte seg av slike program.

Forskning

I dag fins tilnærmet ingen forskning om krenkelse, mobbing og trakassering i den samiske skolen. Sametinget støtter forslaget fra Djupedal-utvalget NOU 2015:2 *Å høre til - Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø* om at det avsettes øremerkede midler til forskning på mobbing i den samiske skolen og ser at Samisk høgskole kan være en naturlig kunnskapsinstitusjon i en slik sammenheng. Videre støtter Sametinget utvalgets forslag om at det bygges opp et juridisk fagmiljø som har særlig kompetanse i en slik sammenheng.

Organisering av samisk opplæringstilbud utenfor forvaltningsområde

Sametinget har merket seg at Djupedal-utvalget i sitt arbeid, NOU 2015:2 *Å høre til. Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø* har gjort en vurdering av organiseringen av opplæringen i samisk. Sametinget deler utvalgets oppfatninger om at måten opplæringen organiseres på, kan ha stor betydning for elevers sosiale tilhørighet. Særlig i forhold til manglende fokus på å bedre organiseringen av slik opplæring. Dette er særlig utfordrende for elever utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Læring er knyttet til sosiale prosesser, der deltakerne lærer av og med hverandre. Samisk språkfag er et identitetsstyrkende fag som styrkes gjennom et sosialt og kulturelt fellesskap. Språksamlinger og hospiteringsopphold vil eksempelvis være positive identitetsbyggende tiltak. Sametinget deler utvalgets oppfatning av at det er mange utfordringer knyttet til å oppfylle intensjonene i opplæringsloven, særlig hva angår kvalifiserte lærere til å gjennomføre undervisningen, organiseringen av opplæringen og tilstrekkelig med læremidler.

Skole – hjem samarbeid

Sametinget vil fremheve behovet for styrket samisk foreldreorganisering og en satsning på arbeidet rettet mot forholdet skole-hjem. Dette er en viktig arena i arbeidet med å forebygge mobbing. Sametingets har foreslått og fått inn samiske foreldrerepresentanter til både Foreldreutvalget for grunnskolen/FUG og foreldreutvalget for barnehage/FUB. Dette er noe Sametinget ønsker å videreføre.

Sametinget vil arbeide for å styrke rammevilkårene som gir samiske elever et trygt psykososialt skolemiljø. Sametinget vil følge opp NOU 2015:2 *Å høre til. Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø*. Sametinget vil be om konsultasjoner om de foreslåtte tiltakene i innstillingen.

Oppvekst-, omsorg- og utdanningskomite - 005/15

OOUK - vedtak:

Oppvekst- og utdanningskomiteens innstilling

Innledning

Oppvekst-, omsorgs- og utdanningskomiteen har behandlet saken 028/15 - Sametingets arbeid for et trygt psykosialt miljø for samiske barn og unge.

Komiteens innstilling er følgende:

Merknader

Merknad fra komiteen, medlemmene fra Norske Samers Riksforbund Sandra Márjá West, Nanna Thomassen og Inger Elin Kristina Utsi, medlemmene fra Arbeiderpartiet (AP) Johan Vasara, John Kappfjell og Jørn-Are Gaski, medlemmene fra Árja Lars Oddmund Sandvik og Hartvik Hansen, medlemmet fra Nordkalottfolket Kjellrun Wilhelmsen og medlemmet fra Høyre Lars Filip Paulsen:

Samiske veiviserne

Ordningen med de samiske veiviserne har bidratt til mer kunnskap og denne ordningen bør videreføres og styrkes.

De samiske veiviserne har vært etterspurte – også blant skoleeiere. De samiske veiviserne skal ikke undervise elever og erstatte lærere. Skoleeierne har et selvstendig ansvar om å oppnå kompetansemålene knyttet til kunnskap om samer og samisk kultur.

Skoleeierne må se til at lærerne har den kompetansen som trengs for å undervise elever om samer, samisk samfunnsliv og kultur.

Forslag

Forslag fra Norske Samers Riksforbund (NSR), fra Arbeiderpartiet (AP), fra Árja, fra Nordkalottfolket og fra Høyre:

Forslag 1

Disse tre setningene erstatter de to siste setningene i det siste avsnittet under overskrifta «Kunnskap»:

I motsatt fall vil også samiske barn som er i mindretall, enten det er innenfor eller utenfor samiske områder, også kunne bli mobbet. Toleranse og respekt for andres identitet gjelder begge veier. Det er viktig at også barn lærer å hevde sin identitet på en positiv måte og utvikler toleranse for andre kulturer.

Forslag fra Norske Samers Riksforbund (NSR), fra Arbeiderpartiet (AP), fra Árja og fra Høyre:

Forslag 2

Siste setning i avsnitt 6 under overskrift "Samisk språk- og kulturkompetanse" endres til:

Etter Sametingets syn vil etablering av et samisk barneombud, organisert inn under det

eksisterende barneombudet, best ivareta samiske barns rettssikkerhet. Det vil si personell med kompetanse innen urfolksrettigheter, samisk språk og kultur.

Forslag fra Nordkalottfolket:

Forslag 3

Endring i fjerde setning i avsnitt 6 om Samisk språk- og kulturkompetanse:

Tilstrekkelig kompetanse endres til forsvarlig kompetanse.

Femte setning i 6. avsnitt om Samisk språk- og kulturkompetanse endres til å lyde som følger:

Sametinget vil i denne forbindelse gjenta viktigheten av at også barneombudet har forsvarlig kompetanse om samiske barn og unge, slik at samiske barns interesser kan ivaretas på en tilstrekkelig måte. For at barneombudet skal få en komplett forståelse av eventuelle krenkelser, er det viktig at barneombudet har grunnleggende forståelse for barnets og foreldres kulturelle og språklige ståsted. Barneombudet må ha god kunnskap om urfolks rettigheter, samisk språk og kultur.

Komiteens tilrådning

Komiteen har ikke flere merknader eller forslag og råder Sametinget til å vedta følgende: Sametinget støtter for øvrig Sametingsrådets forslag til innstilling.

Sametingets plenum - 028/15

Merknad, Høyre, v/ representant Lars Filip Paulsen

Merknad, Høyre, v/ representant Lars Filip Paulsen

Tilpasning av antimobbeprogram

Sametinget vil tilpasse antimobbeprogram til samiske forhold. Djupedalutvalgets NOU 2015:2 viser at det er behov for dette og at det er noe som haster. Å utvikle egne antimobbeprogram vil ta tid, så derfor ønsker Sametinget ei tilpasning nå.

Forslag 4, representant Arthus Tørfoss, Fremskrittspartiet

Forslag 4, representant Arthus Tørfoss, Fremskrittspartiet

Sametingets arbeid for et trygt psykososialt miljø for samiske barn og unge

Det er svært alvorlig at barn opplever mobbing, krenkelser, diskriminering og trakassering. Sametinget vil at det skal være nulltoleranse for mobbing, krenkelser, diskriminering og trakassering.

Sametinget ser alvorlig på at det rapporteres forhøyet frekvens for mobbetilfeller på enkelte skoler innenfor forvaltningsområdet for samisk språk jamfør de nasjonale elevundersøkelsene. Sametinget er opptatt av at samiske barn skal ha tilgang til likeverdige tjenester i forbindelse med mobbing, trakassering, diskriminering og krenkelser.

Det innebærer etter Sametingets syn at systemmessige tiltak som blant annet NOU 2015:2 Å høre til. Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø legger opp til, må gjennomføres på en måte som sikrer at samiske barn og unge har en likeverdig mulighet til å få samme støtte og bistand fra det offentlige som andre barn og unge.

Det er derfor etter sametingets mening ingen grunn til iverksette egne særordninger rettet mot samiske barn og unge.

Saken påbegynt 04.06.15 kl. 09.00.

Votering

Av 39 representanter var 35 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Forslag 4 ble forkastet med 33 mot 2 stemmer
- Forslag 3 ble forkastet med 33 mot 2 stemmer
- Forslag 2 ble vedtatt med 31 mot 4 stemmer
- Forslag 1 ble vedtatt med 33 mot 2 stemmer
- Oppvekst-, omsorgs- og utdanningskomiteens tilråding ble vedtatt med 33 mot 2 stemmer

Protokoll tilførsler

Protokolltilførsel fra Ellinor Marita Jåma, Åarjel-Saemiej Gielh:
Åarjel-Saemiej Gielh slutter seg til merknaden og forslag 1 og 2.

Talerliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Inger Elin Kristina Utsi, saksordfører	Ellinor Marita Jåma
	Inger Elin Kristina Utsi	
2	Arthur Johan Tørfoss	Mariann Wollmann Magga
		Vibeke Larsen
		Kirsti Guvsám
	Arthur Johan Tørfoss	
3	Viktor Inge Paulsen	Jørn Are Gaski
	Viktor Inge Paulsen	
4	Kjellrun Wilhelmsen	Johan Vasara
		Inger Elin Kristina Utsi

		Kirsti Guvsám
	Kjellrun Wilhelmsen	
5	Silje Karine Muotka	Jørn Are Gaski
		Mariann Wollmann Magga
	Silje Karine Muotka	
6	Johan Vasara	
7	Nanna Thomassen	
8	Lars Filip Paulsen	
9	Mariann Wollmann Magga	
10	Kjellrun Wilhelmsen	
11	Ellinor Marita Jåma	
12	Jørn Are Gaski	
13	Inger Elin Kristina Utsi	
14	Kirsti Guvsám	
15	Lars Filip Paulsen	
	Jørn Are Gaski, forretningsorden	
16	Jørn Are Gaski	
17	Inger Elin Kristina Utsi, saksordfører	
	Kirsti Guvsám, forretningsorden	
	Kjellrun Wilhelmsen, forretningsorden	

SP - vedtak: **Innledning**

Det er svært alvorlig at barn opplever mobbing, krenkelser, diskriminering og trakassering. Sametinget vil at det skal være nulltoleranse for mobbing, krenkelser, diskriminering og trakassering.

Sametinget ser alvorlig på at det rapporteres forhøyet frekvens for mobbetilfeller på enkelte skoler innenfor forvaltningsområdet for samisk språk jamfør de nasjonale elevundersøkelsene.

Sametinget er opptatt av at samiske barn skal ha tilgang til likeverdige tjenester i forbindelse med mobbing, trakassering, diskriminering og krenkelser. Det innebærer etter Sametingets syn at systemmessige tiltak som blant annet NOU 2015:2 *Å høre til. Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø* legger opp til, må gjennomføres på en måte som sikrer at samiske barn og unge har en likeverdig mulighet til å få samme støtte og bistand fra det offentlige som andre barn og unge, og med utgangspunkt i samisk språk og kultur.

Rettslig forankring

Norge har forpliktelser overfor urfolk gjennom internasjonale konvensjoner Norge er forpliktet til å rette seg etter. Vi viser blant annet til FNs barnekonvensjon art 2. som slår fast at barn skal beskyttes mot enhver form for diskriminering eller straff på grunn av sine foreldres eller verges rase, hudfarge, kjønn, språk, religion, politiske eller annen oppfatning, nasjonale,

etniske eller sosiale opprinnelse. Staten skal sørge for at ingen diskrimineres. Videre står det i art.39 at staten er forpliktet til å iversette alle hensiktsmessige tiltak for å sikre rehabilitering og samfunnsmessig tilbakeføring av barn som er offer for misbruk, utnyttelse, forsømmelse, tortur, væpnede konflikter eller annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff.

FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter art.24 slår fast at et barn skal ikke oppleve forskjellsbehandling på grunn av sin rase, hudfarge, kjønn, språk, religion, nasjonal eller sosial opprinnelse, eiendom eller fødsel. Barnet har rett til beskyttelsestiltak fra familien, samfunnet og staten.

Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen er også viktig, da denne blant annet slår fast i art. 14, at diskriminering er forbudt.

ILO konvensjon nr 169 om urbefolkninger og stammefolk i selvstendige stater, artiklene 28, 29 og 31. Art 31 berører arbeidet med fordommer direkte: *Det skal settes i verk informasjonstiltak i alle sektorer av nasjonalsamfunnet, og særlig blant de grupper som er i mest direkte kontakt med vedkommende folk, for å fjerne eventuelle fordommer overfor disse folk. For å oppnå dette, skal det settes inn ressurser for å sikre at lærebøker i historie og læremidler for øvrig gir et rettferdig, korrekt og informativt bilde av disse folks samfunn og kultur.*

FNs urfolkserklæring omtaler barns rettigheter i forhold til utdanning på sitt språk og sine kulturverdier, og beskyttelse fra diskriminering.

Sametinget mener det er viktig å revidere opplæringsloven og privatskoleloven med tanke på en tydeligere forankring av FNs barnekonvensjon. Sametinget mener også at menneskerettighets- og urfolkskonvensjoner bør fremkomme tydeligere i disse lovverkene.

Kunnskap

Godt utviklet toleranseevne, kunnskap og respekt for andre er nøkkelbegreper i arbeidet med å forebygge mobbing og trakassering. Sametinget ser behov for mer informasjon om samisk kultur og samiske barn og unges rettigheter i hele det norske skoleverket. De samiske veiviserne er en god ordning som bidrar til å øke kunnskapen om samisk kultur blant norske elever.

Sametinget ser behov for en enda bredere anlagt kunnskapsstrategi hvor kunnskap om samisk kultur reflekteres på en bedre måte i de nasjonale læreplanene for grunnskoleopplæringen.

Sametinget vil fremheve behovet for å arbeide helhetlig i forhold til å forankre kunnskap om samene i alle barnehager og skoler.

I skoler der samiske elever er i flertall, kan elever som ikke har tilknytning til samisk etnisitet oppleve å bli mobbet av samiske elever. I motsatt fall vil også samiske barn som er i mindretall, enten det er innenfor eller utenfor samiske områder, også kunne bli mobbet. Toleranse og respekt for andres identitet gjelder begge veier. Det er viktig at også barn lærer å hevde sin identitet på en positiv måte og utvikler toleranse for andre kulturer.

Negativ omtale i offentligheten

Den samiske samfunnsutviklingen, med større fokus på samiske rettigheter, kan ofte føre til negative holdninger mot samer. Mange tror at styrking av samiske rettigheter, går på

bekostning av den øvrige befolkningens rettigheter. Sametinget registrerer også at det å skape humor på bekostning av samisk kultur har stor underholdningsverdi. Negative holdninger kommer til uttrykk i mediene, som igjen gjenspeiler seg i skolemiljøene.

Sametinget vil arbeide for at media, sosiale medier og offentligheten blir mere varsom med ytringer som kan virke diskriminerende og/eller som gir feilopplysninger som samiske forhold.

Samisk språk- og kulturkompetanse

Det samiske samfunnet er i stadig endring og utvikling. Det er mange offentlige organer som på ulike måter har ansvar for barns psykososiale skolemiljø, både de i førstelinjetjenesten og de som arbeider på et mer overordnet nivå.

Pedagogisk-psykologisk tjeneste, kommunale beredskapsteam eller læringsmiljøsentertrene skal blant annet gi veiledning til skoleeiere og skoler i saker som angår samiske barn og unges psykososiale skolemiljø. Etter Sametingets mening kan ikke slik veiledning gis uten kompetanse i samisk kultur og samisk språk.

Statped er en nasjonal etat som gir spesialpedagogiske tjenester til kommuner og fylkeskommuner. Samisk spesialpedagogisk støtte / SEAD er underlagt Statped nord regionen, og har en landsdekkende oppgave i forhold til samisk barn, unge og voksne med særskilte opplæringsbehov.

Sametinget vil fremheve viktigheten av Djupedalutvalgets forslag om å se hele det statlige kompetanse-, veilednings- og støttesystemet i sammenheng. Sametinget vil understreke betydningen av at ved eventuelle strukturendringer innenfor Statped og PP-tjenesten, ikke må gå på bekostning av SEAD.

Likeledes er Sametinget opptatt av at fylkesmennene har et fokus på å ansette fagfolk med kompetanse i samisk kultur og språk, jf. fylkesmennenes rolle i forhold til tilsyn, veiledning og kvalitetsutvikling knyttet til elevens skolemiljø.

Sametinget registrerer at Djupedal-utvalget i NOU 2015:2 *Å høre til. Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø* foreslår å endre opplæringsloven § 9a - elevenes skolemiljø. Utvalget foreslår at barneombudet skal få en rolle som første instans og lavterskeltilbud. Sametinget vil i denne forbindelse gjenta viktigheten av at også barneombudet har tilstrekkelig kompetanse om samiske barn og unge. Sametinget ser at forslaget om at barneombudet skal kunne gi pålegg om administrative sanksjoner og reaksjoner i form av enkeltvedtak kan være et godt forslag. Etter Sametingets syn vil etablering av et samisk barneombud, organisert inn under det eksisterende barneombudet, best ivareta samiske barns rettssikkerhet. Det vil si personell med kompetanse innen urfolksrettigheter, samisk språk og kultur.

Det er ti nasjonale senter, som på ulike måter skal bidra til å utvikle kvalitet i opplæringa. Sametinget mener at de nasjonale sentrene har lite kapasitet og få tiltak knyttet direkte opp mot samiske elever. I realiteten nyter ikke samiske elever samme faglige bistand på sitt eget språk og på grunnlag av egen kultur, som øvrige elever i Norge får gjennom blant annet bidragene fra de nasjonale sentrene. Sametinget mener at Senter for samisk i opplæringa /Sámi lohanguovddaš må styrkes betraktelig og få status som nasjonalt senter med samme rammevilkår som andre nasjonale sentre. Senter for samisk i opplæringa/Sámi lohanguovddaš må utvides med funksjoner til å ivareta samiske barns psykososiale skolemiljø på et samisk språklig- og kulturspesifikt grunnlag.

Læremidler

Læremidler og ressurser på samisk bidrar til å skape et trygt psykososialt skolemiljø for samiske barn og unge. Det er behov for å øke rammeoverføringene Sametinget får for å sikre økning av læremiddelproduksjonen. Situasjonen i dag er at det fortsatt er stor mangel på samiske læremidler i grunnopplæringen i grunnleggende fag, særlig på lule- og sørsamisk.

Evidensbasert program mot mobbing

Sametinget støtter at det settes av økonomiske ressurser for tilpasning og oversetting av et skoleomfattende evidensbasert (= dokumentert effektive) program mot mobbing på samisk. Sametinget ser behovet for at dette ledsages av en utprøving og effektevaluering. Sametinget mener at skoler som gir samisk opplæringstilbud skal forpliktes til å benytte seg av slike program.

Forskning

I dag fins tilnærmet ingen forskning om krenkelse, mobbing og trakassering i den samiske skolen. Sametinget støtter forslaget fra Djupedal-utvalget NOU 2015:2 *Å høre til - Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø* om at det avsettes øremerkede midler til forskning på mobbing i den samiske skolen og ser at Samisk høgskole kan være en naturlig kunnskapsinstitusjon i en slik sammenheng. Videre støtter Sametinget utvalgets forslag om at det bygges opp et juridisk fagmiljø som har særlig kompetanse i en slik sammenheng.

Organisering av samisk opplæringstilbud utenfor forvaltningsområde

Sametinget har merket seg at Djupedal-utvalget i sitt arbeid, NOU 2015:2 *Å høre til. Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø* har gjort en vurdering av organiseringen av opplæringen i samisk. Sametinget deler utvalgets oppfatninger om at måten opplæringen organiseres på, kan ha stor betydning for elevers sosiale tilhørighet. Særlig i forhold til manglende fokus på å bedre organiseringen av slik opplæring. Dette er særlig utfordrende for elever utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Læring er knyttet til sosiale prosesser, der deltakerne lærer av og med hverandre. Samisk språkfag er et identitetsstyrkende fag som styrkes gjennom et sosialt og kulturelt fellesskap. Språksamlinger og hospiteringsopphold vil eksempelvis være positive identitetsbyggende tiltak. Sametinget deler utvalgets oppfatning av at det er mange utfordringer knyttet til å oppfylle intensjonene i opplæringsloven, særlig hva angår kvalifiserte lærere til å gjennomføre undervisningen, organiseringen av opplæringen og tilstrekkelig med læremidler.

Skole – hjem samarbeid

Sametinget vil fremheve behovet for styrket samisk foreldreorganisering og en satsning på arbeidet rettet mot forholdet skole-hjem. Dette er en viktig arena i arbeidet med å forebygge mobbing. Sametingets har foreslått og fått inn samiske foreldrerepresentanter til både Foreldreutvalget for grunnskolen/FUG og foreldreutvalget for barnehage/FUB. Dette er noe Sametinget ønsker å videreføre.

Sametinget vil arbeide for å styrke rammevilkårene som gir samiske elever et trygt psykososialt skolemiljø. Sametinget vil følge opp NOU 2015:2 *Å høre til. Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø*. Sametinget vil be om konsultasjoner om de foreslåtte tiltakene i innstillingen.

Møte 20.05.2015 i Oppvekst-, omsorg- og utdanningskomite

Behandling av saken avsluttet 04.06.15 kl. 10.20.